

giák. Egy párhuzam azonban valóban szíven üt: Gulácsy Lajosé. Ugyanaz az archaizálás, ugyanaz a kilépní vágyás az elviselhetetlen jelenből; csak amíg Gulácsynál a quattrocento és a rokokó a nosztalgikus menedék, Garzuly Gábornál a képregény aktuális műfajában összecsiszítja a „közép előtti” kor és a science fiction perspektíváját. Ugyanaz a kreált, fiktív világ, maguk teremtette szereplőkkel. Gulácsynál Piri-Piri herceg és Holdkifli kisasszony Na Conxypán-ban, Garzuly Gábornál a „Kövér Ember és a Hipp-Hopp lány”. Ugyanaz a törekvés a szürreális, ironikus mesevilág mind vizuális mind verbális megfogalmazására. Ugyanaz a lelki furdalással, kielégületlenséggel terhelt erkölcsi vívódás a platóni problémán, mely szerint a művészet nem egyéb, mint csalás.

Garzuly Gábor sokat dolgozott. Valószínűleg tudta, hogy kevés az ideje. Életformává lett számára a rajz, annak is legművészebb, legmaradandóbb formája. Ráadásul nem a megmutatás kedvéért, hanem csak magának. Ezért érzünk ma jogos meglepődést e kiállításnyi anyag láttán, melyről tudjuk, hogy csupán töredéke egy terjedelmes életműnek. Vitathatatlan azonban, hogy töredék mivoltában is retrospektív. Végigkísérhető általa a szabatos rajzi nyelv elsajátításáért folytatott küzdelem, s a megtalált nyelv elvesztésének folyamata. Bejárható az út a gondolati és vizuális értelemben is koherens kompozícióktól a végső, additív jegyzetekig, ahol minden egész eltörik, a megszűnik az alberti értelmében vett „koncinnitas”. Marad a megzabolázhatatlan fantáziától űzött pusztaság, melyről egyaránt lefoszlott a műveltség máza s az artisztikus forma köntöse. Ez a kiállítás az eloldozás megkésett, nagy mozzanata. Most kezdődik meg az életmű szuverén utóélete. Időtálló volta azon fordul majd meg: van-e érvényes üzenete azok számára is, akik nem ismerik e rajzok pontos hátterét és keletkezési körülményeit, akik sem családi, sem baráti kötelékben nem voltak Garzuly Gáborral.

SMIDT ERZSÉBET

A Smidt Múzeum negyedszázada

Alapításának 25. évfordulójához érkezett a szombathelyi Smidt Múzeum. Vas megye és Szombathely város „fiatal” kulturális létesítménye – (mindössze 25 éve működik múzeumként) történetére nézve mégis a távolabbi múltba tekint vissza.¹

1911 óta gyűjtötte a régészeti és történeti emlékeket és értékes műtárgyakat dr. Smidt Lajos szombathelyi kórházigazgató sebészorvos. 1968-ban pedig Vas megyének és Szombathely városának ajándékozta magángyűjteményét egy önálló múzeum létesítésének céljával.

Miként válhatott közkinccsé az emberi szorgalom által összegyűjtött, történeti múltunk emlékeiből álló anyag a 60-as évek végén? Megyénk, megyeszékhelyünk miként tudott partner lenni kimagasló kultúra-pártolásával? Hogyan találkozott a jó szándék, az akarat, a célkitűzés, a megértés, a lehetőség, a távolbalátás, a kitartás és sok munka, míg elérkezett a megvalósulás – és azutáni időszak? Ezekről szól e beszámoló; az indulástól napjainkig követve a múzeum történetét.

A gyűjtemény létrejötte

1911-ben egy 8 éves kislány fellángolt gyűjtőszenvédélye indította útjára, akinek sokfelé irányult az érdeklődése. A kisgyermekkorából hozott első élmény – a szomszédban lakott „ócskás” bácsi udvarán látott „kincsek” vonzása – meghatározó volt. Akkor még senki sem tudta, hogy hová vezet a régiségek iránti vonzalma. Az elemi iskolában már teljesen tudatossá vált a gyűjtés, s a jelen bizonyíték, hogy a szenvédély lángja végig lobogott életén.

„A Smidt-gyűjtemény a semmiből nőtt ki” – nem családi hagyatékként öröklődött több generáción keresztül.² A kislány tízóraiira kapott fillérei vetették meg az alapját. Ezen a csekély összegben vásárolt érmék és jelvények voltak a gyűjtemény első darabjai, az ócskástól szerzett ostornyél és a nagynénitől elkunyerált címeres üvegpohár mellett. A gyermekkori gyűjtemények: a bogár-, az ásvány-, a növény-, a gyufásdoboz-, a reklámcédula és bélyegek mellé az I. világháború dokumentumai is gyűltek (hírlapok, plakátok, sapkajelvények, lövedékek), majd a hadifoglyok tárgyai. Ezt követték a kispénzű diákkor újabb szerzeményei. Folyamatosan gyarapodott a gyűjtemény, majd hatalmas lendületet adott az orvosi diploma megszerzése utáni időkben az állandó lakhely. Ekkor vált lehetővé nagyobb tárgyak megszerzése: bútorok, festmények, szőnyegek, fegyverek. Dr. Smidt Lajos orvosi hivatásától indítva nagy érdeklődéssel gyűjtötte az orvoslás és gyógyászat múltjáról szóló emlékeket. Közben növekedett a katonai egyenruha anyaga, órák és porcelánok s még sorolhatnánk. Nincs az életnek olyan területe, melynek dokumentumait ne tartotta volna érdemesnek ossze-

kosgatni s folyamatosan gyarapítani. Már a 30-as években felkeltette a tudományos körök figyelmét gyűjteménye, napilapok is foglalkoztak vele. A 25 éves gyűjtői jubileuma alkalmával 1936-ban már olyan jelentős műtárgyanyaggal rendelkezett, hogy abból a Vasvármegyei Múzeum és a Vasi Szemle kiállítást rendezett, mely sok elismerést hozott Smidt főorvos számára. Ennek emlékére bronz plakett is készült, Szódy Szilárd szobrászművész alkotása.

Dr. Smidt Lajos életét, orvosi főhivatása mellett betöltötte teljesen a nagy szenvedély, a lázas kutatómunka. Emberszeretete és a szenvedő betegek iránti segítőkészsége vezette orvosi hivatásában. Nagy szakmai hozzáértéssel, lelkiismeretesen gyógyító, operáló sebész volt. Mellette gyűjtötte az emberi kultúra emlékeit. Önzetlen orvosi működésének bizonyítékai a honoráriumként kapott tárgyak.⁴ A Smidt-gyűjtemény évtizedek során hatalmassá vált.

A múltat megőrizni a jelenben, a jövő számára – mindig ez volt a célja Smidt Lajosnak. Fiatal korától az vezérelte, hogy anyagát egykor közkinccsé tehesse. Sokat foglalkoztatta annak jövőbeli sorsa. Így mondta még a múzeum alapítása előtt:

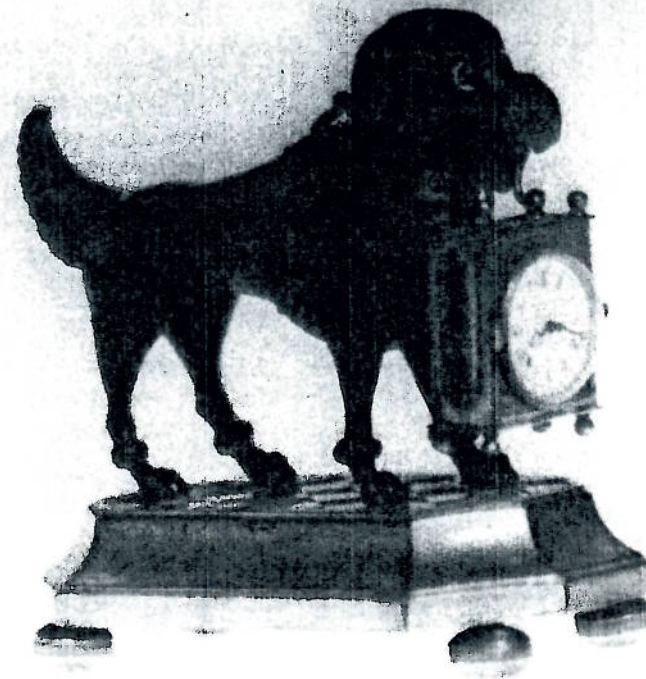
„Gyűjteményem és én összenőttem egy életen át, azért dolgoztam, hogy gyarapodjék, nemesüljön művem... s mi lesz a sorsa...? – talán megmaradhat így együtt, ... sokszínű egyptnek, szenvedélyes gyűjtés teremtette kincsnek.”⁵

A múzeum megalapítása

Az egykori remények valóra váltak. 25 évvel ezelőtt, 1968-ban ajándékozta Vas megyének és Szombathely városának értékes magángyűjteményét, egy önálló múzeum létrehozásának gondolatával. „Érdemes-e a közösségnek ajánlani fel mindazt, amit egy hosszú munkás élet eredményeként a magunkénak mondhatunk?”⁶ A válasz: igen. Ez volt a meggyőződése, amikor teljes anyagát felajánlva, a magyar és egyetemes kultúra javára nyilvános múzeumot kívánt alapítani. A mintegy 40 ezer darabból álló, európai színvonalú műkincs-anyagának befogadására, méltó megőrzésére, fenntartásához és bemutatásához kérte Vas megye és Szombathely város vezetőinek segítségét, akik komoly előrelátással felismerték a kultúrkinccsek ily formában történő továbbélésének lehetőségét és igaz szívvel az ügy mellé álltak. Ezen át közösen munkálkodtak a cél megvalósulásáért, az életmű közkinccsé tételéért. 1968 augusztusában a Smidt Múzeum „Alapító Okirata” hivatalos aláírása megtörtént, Vas megye és Szombathely város vezetői örömmel fogadták el a kultúrtörténetileg becses gyűjteményt, s abból nyilvános múzeumot létesítettek. Az életmű továbbgondozásával kötelezettséget vállaltak a gazdag örökség mellett.⁸

Vas megye és Szombathely város mindenkor törekedett arra, hogy a benne fellelhető művészi értékeket és kultúrtörténeti kincseket kellő tisztelettel őrizze és bemutassa. Nem könnyű feladat a nemes értékekhez a megfelelő környezet megteremtése. Sok akadályt kellett leküzdeni a megvalósulásig. Végül sikerült. A Smidt Múzeum méltó módon reprezentálja kiállítás tartalmában és külső megjelenési formájában is azt a nívót, amely Vas megyét a művészetek megbecsülése és értékelése terén elsősorban jellemzi.

Ennek a megyének és városnak mindig kultúrát és művészetet pártoló vezetői voltak, példát mutatva utódaiknak. Az önzetlen fáradozásukért, amellyel élen jártak az új múzeum megvalósításában, a legnagyobb elismerést érdemlik.

Empire óra. A múzeum emblémája

Közel 10 év telt el az első eszmecsereától a megvalósulásig és 3 esztendői nagyon kemény munkája egy lelkes kis csapatnak, közvetlenül a múzeum megnyitása előtt, 1968–71 között.

Fel kellett újítani Szombathely egyik legrégebbi épületét, a Hollán Ernő u. 2. számú házat, mely első gimnáziuma volt a városnak a XVIII. században. Az egykor bombatalálatos, leromlott állapotú épület teljes külső és belső renoválásra szorult. Az egész épületnek, múzeumi célra való átalakítása sok millió forintjába került megyénknek. Közben folyamatosan történt a műtárgyak válogatása, szállítása, rendszerezése, restaurálása, leltározása, kiállításra előkészítése, forgatókönyv-írása, és végleges elhelyezése. Az ország legkiválóbb szakembereivel együtt dolgoztunk éjjel és nappal. Az Iparművészeti Múzeum munkatársai Sz. Koroknay Éva osztályvezető kitűnő szakmai irányításával, lelkes és odaadó munkájukkal közreműködtek a színvonalas kiállítás elkészítésében. Bekapcsolódtak még a Magyar Nemzeti Múzeum, Hadtörténeti Múzeum és egyéb országos múzeumok kiváló szakemberei is. Dr. Szentlélek Tihamér megyei múzeumigazgató koordinálta és napról napra követte a munkálatokat. Külön köszönet illeti a megye és a megyeszékhely akkori vezetői: dr. Gonda György megyei tanácselnök és Gyurátz János városi tanácselnök önzetlen munkáját, mindenre kiterjedő figyelmét, akik nélkül soha nem valósulhatott volna meg a Smidt Múzeum.

1971. október 1-jén nagy ünnepség volt Szombathelyen. Jelentős állomásához érkezett Vas megye és Szombathely kulturális élete. Megnyithatta kapuját a nagyközönség előtt az ország egyik legnagyobb és leggazdagabb magángyűjteményéből rendezett új múzeum.

Az ünnepélyen megjelent Trautmann Rezső, az Elnöki Tanács tagja és dr. Gosztorny János művelődésügyi miniszterhelyettes. Smidt Lajos személyesen adhatta át műkincseit. „hosszú és eseményekben gazdag pályafutásának legfényesebb állomásához érkezve a múzeum megnyitása pillanatával”.⁹ Dr. Gonda György a megye és a város nevében köszönettel átvette és ünnepélyesen megnyitotta a Smidt Múzeumot.

Dr. Smidt Lajos a megnyitón elhangzott beszédében kijelentette: „Életem nagy részét itt töltöttem el, nagyon szeretem Szombathelyt. Ezért hagytam e városra gyűjteményemet”. Így lett „vagyonának örököse: Szombathely”.¹⁰

„A Hollán Ernő utca 2. szám alatti múzeum, egy humánummal teli, nagy elhivatottságú személyiség hagyatékának őrzőhelye”¹¹ és bemutatója. Itt látható mindaz, amit „ez a remek ízlésű műgyűjtő és nagyszívű patrióta hat évtized hangyaszorgalmával összehordott”¹² – írták a korabeli újságok. A hatalmas anyag valósággal elkápráztatja a látogatót. Sokrétűsége, a gyűjtő szerteágazó érdeklődési körének köszönhető. Itt minden vendég megtalálja a számára érdekes témát, a figyelmét lekötő tárgyakat.

A régészeti anyag betekintést nyújt Savaria múltjába; a hadtörténet és fegyvergyűjtemény felöleli az 1848-as szabadságharc és az I–II. világháborúk korát; láthatók a katonai egyenruhák, a sapkajelvények, kitüntetések. Helyi vonatkozása miatt is kiemelkedők Vas vármegye fegyverei, a környező államok hadseregének tisztí szabályai, s a csákógyűjtemény legszebb darabjai. Hadifogoly emlékek, tábori levelezőlapok, naplók és faragások beszélnek történelmünk e nehéz korszakáról. Bőséges a numizmatikai anyag: a római kortól századunkig mutatja fém- és papírpénzeit. Kiemelkedők az orvostörténeti kiállítás helyi vonatkozású műtárgyai, az üvegművészet kecses vonalú darabjai. Egészen kimagasló értéket képviselnek a régi és ritka könyvek európai és magyar anyagának unikumai. Az eddig látottakat követi az iparművészeti kiállítás, mely barokk, empire és biedermeier stílusú szobákban: bútorokat, festményeket, üvegeket, porcelánokat, ötvösműveket, hangszereket, kéziratokat, könyveket, polgári viselettörténeti anyagot és több száz darabos órákiállítást tár a vendégek elé.

A Smidt Múzeum megnyitása óta megyénknek és a városunknak sok elismerést hozó, mindig szerény költségvetésből működő, nagy idegenforgalmat bonyolító, egyik leglátogatottabb és legnépszerűbb múzeuma. Eltelt évei alatt könnyebb és nehezebb korszakok váltakoztak.

1983–85 között zárva volt, külső és belső felújítás, korszerűsítés és bővítés miatt. Az újonnan megnyílt múzeum azóta is folyamatosan vonzza a látogatókat, akik a vendégek könyvekbe írt sorokkal elismerően nyilatkoznak kiállításunkról. Korabeli miniszterek, hazánkba látogató külföldi államférfiak, tartományi vezetők, világhírű művészek, a kulturális élet nemzetközileg is kimagasló személyiségei voltak vendégeink.¹³

Hazánkban imertté vált, de Európában sőt távolabbi földrészekre is eljutott a híre. Vendégeink köre kitágult; jártak itt Korea, Japán, India követei, Amerika és Ausztrália polgárai, akik csodálattal nézték végig e gazdag múzeumot. „Akiknek egyszer alkalmuk volt közelebbről megismerkedni a műemlék épület falai közötti varázslatos világgal, újból visszatérnek ide és úticélként ajánlják másoknak is”.¹⁴ Több külföldi dí-

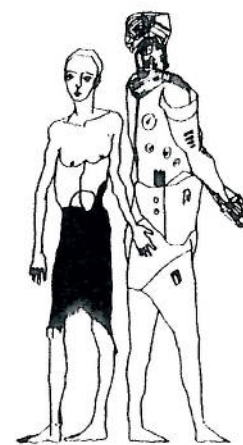
könyv is bemutatja a Smidt Múzeumot, melyek alapján idetalálnak a messziről jött vendégek. Havonta – átlagosan – négyezer fő a látogatóink száma. Folyamatosan érkeznek turistacsoportok, diákok, családok és barátok.

„Tempus fugit” – meggondolásra késztet.

Negyedszázad hosszú idő az ember életében. Megáll, visszatekint, mérlegel, összegez, s néma főhajítással adózik az időközben elveszített alkotók, létrehozók, legjobb segítő társak, példaképek előtt.

JEGYZETEK

1. A gyűjtés 1911-es évvel indult, 1936 a 25 éves jubileumi kiállítás, 1968 a múzeum alapítása, 1971 a megnyitás éve, 1975 az alapító elhunyt, 1993 a múzeum 25 éves évfordulója.
2. Smidt Lajos: Gyűjteményem. Életünk, 1964. I. 135. o.
3. Már 1936-ban tervezte egy múzeum létesítését, de a feltételek még nem voltak érettek.
4. Hálás betegei hozták életük megmentéséért, sikeres műtétekért, mivel köztudott volt, hogy pénzt sosem fogadott el.
5. Smidt L.: Gyűjteményem, 137. o.
6. Vas Népe 1971. okt. 2. 1. o. Kulcsár János.
7. Az Alapító Okirat pontokban rögzíti a felek megállapodását, mely joghatályos okirat, betartása mindenkor kötelező.
8. Ezzel a feltétellel kerülhetett a gyűjtemény tulajdonjoga a megyéhez, hogy abból nyilvános múzeumot létesítsenek.
9. 1971. okt. 1. a Smidt Múzeum megnyitása.
10. Képes Újság 1968. dec. 28. 16–17. o.
11. Magyar Hírlap melléklete, 1989. ápr. 29. 2. o.
12. Vas Népe, 1971. okt. 2. 1. o.
13. Vendégek könyveinkben az írásos dokumentum.
14. Magyar Hírlap 1989. ápr. 29. 2. o.

Garzuly Gábor: Színpadi vázlat, 1991. (tollrajz)

H

HÍREK

fordító dedikál

Szombathely (VN) – A erzsenyi Dániel Főiskolán tanító Nemes Gáspár fordította le németből a szonali egyik művét, a zsermi összeesküvést. A könyvet ma 10–12 óra között dedikálja Szombathelyen, a Király utcai A. Z. könyvesboltban.

la: Ferrum-előadás

Szombathely (VN) – A Ferrum Színházi Társulás ma este hét órakor a Mezeyi Művelődési és Ifjúsági Központban mutatja a Páskándi Géza Egyenlő, aki megunta a szér című tragikomédiát, amely Molière A botorinálta doktor című vígjátékának parafrazisa. Az előadást Török Gábor rendezte, a címszereplő Ieszkó Krisztián. A Ferrum továbbra is várja a színházzás iránt érdeklődő, 15 év feletti jelentkezőket, akik akár ma este is eljuthatnak a társulattal a kapcsolatot, január végéig pedig az MMIK-ban (4/312-535) szerezhetnek információkat.

Legyen azoké, akiktől kapta

A mai Smidt Múzeum a névadó professzor orvosi működésének köszönhető

■ Merklin Tímea

Szombathely – A Smidt Múzeum 1971 óta immár tizennyolc, méltató sorokkal gazdagon teleírt vendégkönyvet mondhat magának. Az intézmény közönségsikerének háttérben élethivatás áll. Smidt Erzsébettel beszélgettünk.

Az MMIK által szervezett Szombathelyi Séták című programsorozat idei első rendezvényére hatvan fős csoport jött össze a téli hónapokban kevésbé mozgalmos múzeumba. A látogatók hosszú órákat töltöttek dr. Smidt Lajos gyűjteményének megtekintésével. Szemlélődésükhöz olyan élvezetes, ritkaságokra, érdekességekre rámutató tárlatvezetést kaptak, amely a szavakkal kifejezhető elragadtatás túl gyakran a vendégkönyvbe való írásra is inspirálta a látogatókat. A párosos bejegyzések arról tanúskodnak, hogy várakozáson felüli kincseket lelnek ebben a házban, s a felderülő öröm élményével térnek haza, hogy járhattak itt. Egy korábbi vendég egyenesen úgy fogalmazott: „Ezért érdemes volt átrepülni az óceánt.”

A múzeumot dr. Smidt Erzsébet, a gyűjteményt létrehozó orvosprofesszor lánya mutatja be, azzal a mély elhivatottsággal, amit a gyermek érez apja hagyatéka iránt.

– Visszagonolva, már kisgyerekkoromban eldől, hogy én viszem tovább apánk történelem és

délyét. A nővérem olyan tulajdonságokat örökölt, amik a gyógyításhoz vonzották, gyógyszerész lett, én voltam az, aki a régi tárgyakat, művészeteket, irodalmat, latint, a történetiséget szerettem. Nálunk a pincétől a padlá-

bákban, és amikor bevágtuk az ajtót, röptültek a falról az értékes porcelántányérok. Volt olyan, hogy a gyerekszobában tartott tizenkét zenélő órát mind felhúztuk egyszerre... A papa mindig azzal fenyegetett minket: „Megálljatok,

történész lett, több diplomával, négy nyelv ismeretével. Valamilyük biztosan átveszi tőlem a stafétabotot.

Kiváltságos, és ebben a múzeumi létformában konzervált gyerekkor tanúi lehetünk, amikor

Smidt Erzsébet ezen emlékek búvkörébe ma is képes bevonni a múzeum iránt érdeklődőket, azokról a nagyszerű és pezsgő időkről is mesélve, amikor a gyűjteményt 1968-tól 1971-ig állandó kiállítássá rendezték. Jöttek sorra az emberek, mindenki hozott valamit, vagy csak látni akarta, és Smidt Lajos az utolsó pillanatig (1975-ben bekövetkezett haláláig) kalauzolta a látogatókat.

– Ha ez a gyűjtemény nyugat-európai környezetben lenne, körbetáncolnák. De hát Magyarországon vagyunk, a múzeum szinte nulla költségvetésből vegetál – mondja Erzsébet. – A papa azt akarta, hogy az életműve egyben maradjon, hogy ne hordják szét, ne vigyék külföldre, hanem közkinccs legyen, a szegény kis magyar népé, azoké az embereké és leszármazottaiké, akiktől kapta. Mert a gyűjtés főleg úgy ment – bár sok mindent vásárolt is –, hogy soha nem fogadott el hálapénzt a betegeitől. Viszont közismert volt, hogy szereti a régi holmikat, úgyhogy akinek otthon már csak gönc volt egy háborús bakancs vagy egy faragott pástortbot, elhozta neki, a „bogaras embernek”, tudván: ennek örül. Eredetileg operaénekesnek készült, gyönyörű bariton hangja volt, született tehetség, aki az orvosi egyetemet és a zeneakadémiát párhuzamosan végezte. A nagyanyám tanácsára döntött a gyógyítás mellett. A gyűjtemény a papa szívvel-lélekkel végzett orvosi ténykedésének bizonyítéka. Az én dolgom, hogy megőrizzem és továbbhárítom.

Smidt Erzsébet: „Volt olyan, hogy a tizenkét zenélő órát egyszerre felhúztuk” Fotó: Kiss Teodóra

sig minden helyiség műtárgyakkal volt berendezve, ebben nőtünk bele „Európa legrosszabb gyerekeiként”, ahogy a papa szokta mondani. Rendkívül csintalanok voltunk: ágyúgolyókkal súlyt löktünk, s persze egymás

mindent visszakaptok a gyerekeiktől!” És tényleg. Ahogy nekünk megvoltak történelemtanulmányainkhoz otthon a tananyagot személyes közelségbe hozó adalékok, úgy a gyerekeinknek is. Itt neveltem őket, a tárlók közt bujdosni tanítottam. Mindkét lányom

kézbe vesszük például Reviczky Gyula kéziratát vagy Deák Ferenc imakönyvét, amit gyámleányának, Vörösmarty Ilonkának ajánlódokozott első gyónása alkalmából, amit a gyerekek bevihettek akár az iskolába is, hogy a tanárok